

ИГОР РОСОХОВАТСКИ ГЛАВНОТО ОРЪЖИЕ

Превод от руски: А. Грозданова, 1979

chitanka.info

I.

Отначало ПУР Седми взе неизвестния обект за комета. Той излетя някъде зад рояка астероиди, които се движеха по причудливи орбити около Юпитер, и се насочи към базата.

ПУР Седми промени курса на своето редовно патрулно облитане на базата и се насочи към обекта.

Неизвестният обект зави наляво. Курсът му се измени само с едно цяло и две десети градуса.

Но ПУР Седми мигновено изчисли гравитационното отклонение, масата и скоростта на обекта и определи, че промяната на курса не може да се обясни с притеглянето на Юпитер. Причината беше в самия обект: или в него се извършваха някакви процеси вследствие на промяната на средата, или това беше насочена воля. Може би той избягваше срещата?

ПУР Седми постъпи така, както би постъпил всеки друг ПУР — патрулен универсален робот — на неговото място. Той осведоми базата за появяването на обекта. Едновременно с това издигна няколко антени, фокусира инфравизорите и се приготви, щом получи разрешение от базата, да започне подробното изследване на обекта.

В кристалния мозък на ПУР Седми шумолеше хронометър, който отчиташе милисекундите. Бяха изминали много милисекунди, но отговор от базата нямаше. „Хората са умни, но бавни — мислеше ПУР. — Те са великодушни бавни господари.“

Патрулният отново включи предавателя и поиска контролния код...

Отговор нямаше. Базата мълчеше.

„Това не се е случвало досега — мислеше ПУР Седми. — Какво означава това? Хората могат да бавят, но да грешат те не могат. Това е изключено. Значи...“

II.

— Мария — каза Олег, докосвайки ръката ѝ. Погледът му бе жалък и в същото време упорит. — При мен нищо не става...

Тя не го погледна. Дори не прибра къдрицата, която падаше на челото ѝ. Той чакаше: сега, под тази къдрица ще блесне студено сиво око. Но Мария не вдигна ресници — дълги, прави, гъсти. И без да го погледне, тя знаеше какво е лицето му. За година съвместна работа на спътника-база можеш да опознаеш човека по-добре, отколкото в продължение на тридесет години живот на Земята.

— Да, не си се променил — отвърна Мария. — И не е нужно. Не подражай на програмата, която си създаде за своите работи.

— Но колко ще трае това?

Мария мълчеше. По-добре да не дава поводи за разговор. Стара песен, омръзнала, ненужна.

Мария се протегна към вратичката на термостата. Ключалката щракна. Извади епруветка с някаква течност. Преди да я постави в автомикроскопа, погледна я на светлината. Течността бе потъмняла и имаше розов оттенък.

— Щамът е мутирал — каза тя. — Космосът го принуди да се измени.

Говореше без „подтекст“, но Олег се засегна:

— Съветваш ме и аз ли да се облъча? Да се изменя чрез ДНК? Да стана такъв, какъвто ти е нужен?

Мария тръсна глава. Златистата къдрица се люшна. Обърна се към Олег. В очите ѝ блестеше синкав лед.

— Нима не можеш да разбереш? Ти, признатият гений, изобретателят на Главното оръжие, конструкторът на патрулните работи? Жалко само...

Той се опита да придаде на лицето си насмешлив израз и Мария завърши по-рязко, отколкото мислеше в началото:

— ... че не разбираш хората.

— Може би — подозрително бързо се съгласи Олег. — И как би ме посъветвала да се науча да ги разбирам?

Тя изтълкува отговора му по своему и побърза да се защити:

— На това ни учат в училище, като ни съветват да се интересуваме повече от художествена литература...

Олег сви острите си силни рамене:

— Но аз чета достатъчно. Не само по математика и по кибернетика. Ти знаеш...

— Е, да, разбира се, по биология — продължи тя. — По анатомия и физиология на човека...

Той прие предизвикателството. Без да чака покана седна и кръстоса крак върху крак. Сплете здраво пръсти и обхвана с тях коляното си.

— Наистина. По биология, по философия. В тях е основата на всичко, за което разказва художествената литература.

Той каза „разказва“, но можеше да се досети, че тя няма да му прости това.

— Образи на тигри и характери на змии. Това ли искаш да кажеш?

— Там има всичко, от което можеш да съставиш и образи, и характери, и варианти в поведението на хората. Елементарните блокове и механизми не са чак толкова много, дори може би са по-малко, отколкото буквите в езика.

— Ако те интересуват само буквите, ти никога няма да се научиш да говориш и разбираш това, което ти казват — отвърна Мария.

— Например аз знам, че твое главно качество е неотстъпчивостта. Но нима трябва непременно да знам всички форми, в които се проявява?

— Най-сетне, разбрахме се — зарадва се тя.

Но Олег не си отиваше и погледът му бе достатъчно красноречив.

— Уморена съм — каза Мария. — Защо поне това не разбереш? Защо всички вие не искате да разберете това? Да, на мен ми харесват други хора, такива, като Петър. Защо не ме оставите на мира? Аз не съм гениална, но имам право на индивидуалност. Също като теб. Не чакай напразно. Не мога да се изменя. Не съм робот...

Ръката ѝ трепереше, когато слагаше епруветката в обектива на спектроскопа.

— Ние сме неизменни, както нашите гени — опита се да се пошегува Олег.

Тя се съгласи, но с тон, който изключваше всякакъв компромис.

— Да, ние сме неизменни. И в това има смисъл.

— Но няма мостче над пропастта...

Мария не отговори, тя съсредоточено набираще кода на програмата. Не видя как Олег бавно, сякаш все още размисляйки, стана и излезе. Вдигна глава, когато чу друг глас — рязък, остър, сякаш съставен само от обертонове.

— И все пак ще се наложи принцесата да стане по-снизходителна.

Този човек с дълго нервно лице и с остър пронизващ поглед бе за нея недостижимия и желан повелител. Но той нямаше нужда от робини.

— Длъжна ли съм да го обикна? — запита Мария. В смирения ѝ глас се чувствуваше предизвикателство.

— Нямаш право да го нагрубяваш. Знаеш ли, аз не се страхувам да кажа думата „задължение“, макар че тя не се харесва на мнозина. Ти си длъжна да помниш колко сме тук, на базата, и колко сме далеч и от Земята, и от космическите селища.

Би могъл и да не говори за това. По-добре би било, ако кажеше нещо друго, мислеше Мария. Или ако мълчеше. А тя би си измисляла заради него думите, които ѝ се искаше да чуе. О, тя би могла да ги измисли и да си ги каже с неговия глас и с неговия маниер. Но той говореше за друго. За това, за което не ѝ се искаше да мисли и все пак, въпреки волята си, мислеше. Той само разбираше истините, които произнасяше, а тя ги знаеше наизуст, знаеше ги „върху собствения си гръб“, както би се изразил той, Петър. Дълги, твърде дълги и безоблачни часове на почивка. И мисли, мисли за забраненото... Разбира се, имаше приятели, предавания от Земята... И все пак не беше достатъчно. Казват, че човек преди всичко има нужда от необходимото. Но „необходимост“ не е еднозначна дума. Това, без което някой може да мине лесно, за друг е съвсем необходимо.

Твърдят, че истински необходимото е това, без което не можеш да живееш. Глупости! Мария би определила необходимото като нещо,

което го има у повечето хора. Ако го нямаш, животът ти се струва грозен. Ти започваш да завиждаш на един, на друг, на трети... Ти загубваш спокойствието си, уважението към себе си. От една страна, завистта е срамно чувство, а, от друга — силен стимул. Тя гони, кара те да бързаш.

На човек е необходимо да бъде „не по-лош от другите“ и в това има безжалостен, но дълбок смисъл. На човека е необходимо да има това, което имат другите. А повечето жени си имат „свой“ мъж. Какъвто и да е, но „свой“. На него можеш да разкажеш за стаеното в душата ти, да споделиш беди и грижи, дори ако той не слуша, дори ако в това време мисли за нещо съвсем друго. Ти не забелязваш това, ти знаеш, че той е длъжен да те слуша и ти съчувствува. Корените на това чувство се губят в далечните векове, когато мъжът е бил пчеловник и защитник. От тогава е останало нещичко. Сладки остатъци от чувство за собственост върху друг човек. И може би колкото по-голямо е разстоянието до Земята, до центъра на цивилизацията, толкова е по-необходимо да имаш „свой“ мъж.

И така, двама — мъж и жена — скучаят и се измъчват поотделно. А не е ли по-добре да поскучаят и се помъчат заедно? Ще стане ли тъгата на всеки от тях по-малка? Или, обратно, ще се увеличи с раздражителност и злоба? И в края на краищата ще прерасне ли в ненавист?

Но може би двамата ще успеят да се променят, „да се огладят“, да заприличат един на друг, както това умеят да правят патрулните роботи, конструирани от Олег.

... През мислите ѝ, сякаш остър лъч през мъгла, премина погледа на Петър, намери зениците ѝ. И тогава тя изправи колкото може високо златистата си глава на дългата горда шия и каза:

— Състави уравнение, Сметачна машино (не случайно нарече Петър с неговия ученически прякор). Изведи зависимостта на степента на човеколюбие от разстоянието до Земята.

Петър не прие предизвикателството, дори не отвърна на шегата. Гласът му бе скърцащо-назидателен.

— Такава зависимост съществува. И отдавна се нарича съвместимост.

— Тъй ли? Къде и кога сме длъжни да се съвместим?

Тъглите на нервните му устни се отпуснаха уморено.

— Ти дори не искаш да се вгледаш в него.

„Разбирам какво искаш да ми кажеш, Сметачна машинке, — мислено отвърна Мария. — Той е по-добър от мен. По-надарен. По-интересен. Той е силен, красив човек. Според древните мерки — истински мъж. Но днес това вече е твърде малко за човека. И недостатъчно, за да го обикнеш. Ти живееш в миналото, Сметачна машинке. Всъщност всички вие, мъжете, мечтаете да върнете миналото. Но любовта към мъжа не може да бъде главното за мен. Срамно е, когато такава любов е главната в живота. Тя прави жената робиня. Мислейки, че действа по своя воля, жената само изпълнява една от най-неизменните програми на природата. Тя започва да прилича на кон, на тигрица, на змия. Срамно е да приличаш на животно, Сметачна машинке! Ти трябва да разбереш това. Аз няма да се подчиня на тази програма. За нищо на света. Ще обикна само този, когото ще уважавам, пред когото ще се преклони моят разум. Такъв, като тебе. Не по-лош...“

Високоговорителите изпукаха меко. Безцветният глас на автомата произнесе:

— Внимание. ПУР Седми вика базата. ПУР Седми вика базата.

Патрулният робот не би извикал базата за дреболии. Всички за миг се обърнаха към екраните за връзка. Кръглите прозорци мигнаха и се озариха със синя светлина. Върху синьото заиграха познатите разноцветни символи — позивните на ПУР Седми. Патрулният робот докладваше:

— В квадрат шестнадесет-а се появи нов обект. Счита действията му за заплашващи. Предавам информация за него. Размери...

Предаването се прекъсна. Сините прозорци светеха, но символи нямаше. Хората чакаха.

Измина минута, втора...

Петър тихо излезе, спря се зад вратата. После забързаните му крачки се чува в коридора. Отиваше към командирската каюта.

Зад гърба на Мария се чува други крачки, твърди и уверени. Тя преглътна с мъка сухата буца в гърлото си, без да откъсва поглед от екрана. Не се обърна. Той идваше винаги, когато смяташе, че става опасно. Предпочиташе да е до нея, да бъде неин защитник. Освен това в даденото положение той имаше основание да се смята за главен на

базата, да поеме върху себе си най-голямата отговорност. Нали неговите създания — патрулните работи — осигуряваха безопасността на базата според съставената от него програма.

Сега идването му не дразнеше и ядосваше Мария. Тя предчувствуваше, че всички техни нерешени проблеми, тяхната тъга далеч от Земята, скуката, дружелюбността и неприязънта един към друг, дори техния живот могат да се разнесат като дим в зависимост от това какво ще стане в квадрат 16-а.

III.

Изминаха няколко секунди преди ПУР Седми да установи, че пространството около него се измени. Той се мятеше като в паяжина в някакво непознато за него силово поле. На всичко отгоре бе екраниран отвсякъде.

Полето излизаше от обекта. Без съмнение той бе „паякът“, изтъкал енергетичната паяжина.

ПУР се обви в неутронна ризница, за да се изплъзне от полето. Но не успя. Едни от силовите линии отслабнаха, а други се засилиха. Като се преплитаха, те задържаха „жертвата“.

„Ще се наложи да пусна двигателите с пълна мощ — помисли ПУР. — Но тогава без да искам мога да причиня вреда на обекта. И още не съм получил нареждане от базата!...“

„Ти не си получил нареждане, не си получил команди. Недей да самоволничиш!“ — се чу в мозъка на ПУРа.

Патрулният се усъмни, че има някаква измама. Действайки според инструкция №3, той включи СВК — системата за висш контрол — и се опита да определи негови ли са тези мисли или са натрапени отвън. В кристалния мозък на работа на контролния екран, свързан със зрителния сектор, бавно се появи триъгълник, разчертан и изпъстрен с цифри. Това бе контролният символ, обобщаващата схема за работата на мозъка в дадения момент. На пръв поглед изглеждаше, че равнобедреността на триъгълника не е нарушена, а това свидетелствуваше за изправността на основните блокове.

ПУР състави няколко уравнения, за да провери нормален ли е процесът на мисленето. Първите пет отговора съвпаднаха изцяло с дадените в програмата образци. Но шестият малко се отличаваше. Това сочеше, че функциите на мозъчния отдел, който управляваше органите за локация, инфравиждане и радиопредаване, са нарушени.

„Ще се наложи да се ремонтирам“ — с досада помисли ПУР Седми.

Остави включена СВК, за да има възможност постоянно да контролира работата на мозъка. ПУР вече разбра, че отговор от базата няма да дойде и ще трябва да действа самостоятелно. Той включи програмата „Запознаване с неизвестен обект, проявяващ признаци на управление“. В съответствие с нея преподавателите му изпратиха към обекта код-запитване.

Обектът се раздвижи леко и измени формата си. „Опашката“ му се изви като опашка на скорпион и удари ПУРа с мезонен лъч.

На екрана на СВК в мозъка на патрулния заиграха цифри. Линията на основата на триъгълника започна да се изкривява. ПУР почувствува неприятни усещания едновременно на няколко места в мозъка и във възлите, разположени между филтрите и датчиците. При човека това вероятно би съответствувало на силно главоболие.

И все пак ПУР не се решаваше да включи двигателите с пълна мощност и да се измъкне от полето. Програмата „Запознаване с неизвестен обект, който проявява признаци на управление“ забраняваше всякакви действия, способни да причинят вреда на живо същество или на апарат, изпратен от разумни същества. Но сега, след раняването, патрулният имаше право да смени програмата със „Запознаване с неизвестен обект, който проявява признаци на агресивност“.

ПУР не се забави да стори това. После той пусна мезонен лъч и се опита да „види“ какво се крие зад защитната обвивка на обекта.

Опипването му позволи да получи някои сведения за структурата и напрежението в различни участъци на полето и за структурата на самата обвивка.

ПУР пусна втори лъч — по новата програма той имаше това право — и фокусира двата лъча в опашката на обекта.

В този момент започна да постъпва отговор на кода-запитване. Анализирайки го, можеше да се предположи, че обектът е разумен. От това за ПУР Седми възникнаха нови усложнения, трябваше да вземе нови предпазни мерки. Програмата изискваше категорично да се избягват всякакви действия, които могат да причинят вреда на разумно същество.

ПУР намали силата на лъчите. Той включи акумулаторите към другите сектори на мозъка и продължи да изпраща запитвания до обекта.

Обектът започна да се приближава бързо към ПУР и да източва опашката си.

Патрулният се опита да се измъкне, но многократно засиленият мезонен лъч го стигна.

На екрана основата на триъгълника се огъна. Това сочеше за едновременното нарушаване на кристалната структура в няколко сектора на мозъка. ПУР пусна допълнителните двигатели и се дръпна рязко от полето-паяжина. Едновременно с това той включи програмата „Защита на базата“.

Тази програма се различаваше твърде много от всички други, защото предвиждаше защита на хората. В нея имаше точка за Главното оръжие.

Тъй като Олег Митин и другите конструктори на ПУРове не можеха да предугадят всички възможни неприятели, с които патрулните можеха да се срещнат, те предвидиха у тях възможност за бързото им самоизменяне. ПУР можеше да променя формата си: ту остър като нож, ту обтекаем, ту кръгъл като топка. Той можеше да образува различни израстъци и крайници, да използва различни начини на движение. В програмата „Защита на базата“ се посочваше, че ако ПУР не успее да научи нищо съществено за неприятеля, за неговата сила и поведение, а неприятелят се придвижва към базата, той е длъжен да отговори на действията му с прости противодействия. Затова той може би ще трябва да приложи същото оръжие, което използва неприятелят.

Разбира се, нито един ПУР не знаеше, че по тази точка от програмата сред конструкторите и програмистите се водиха най-големи спорове. В края на краищата победи мнението на Олег Митин. С помощта на изчисления и моделиране на различни положения в паметта на изчислителната машина той успя да убеди опонентите си, че изменчивостта на патрулните работи ще бъде универсалното и Главното оръжие против всеки предполагаем враг.

В това време обектът започна да се надува и разширява полето, източвайки го във формата на примка. После се опита да хване в „примката“ ПУР Седми.

С остър завой патрулният се измъкна от „примката“ и се намери от лявата страна на неприятеля. Той също насочи мезонните лъчи във формата на примка. Периодично ПУР Седми изпращаше сигнали към базата, но отговор нямаше. Патрулният разбра, че радиоорганите му са повредени тежко.

Най-после ПУР успя да закачи в „примката си“ обекта.

Като анализираше всеки отрязък от пътя си, патрулният мислеше за неприятеля: „Той не е много ловък. Във всеки случай значително по-малко от мен. Значи е необходимо повече да маневрирам...“

Скоро патрулният успя да хване неприятеля с мезонната „примка“. Обектът се дръпна рязко, но не му стигна мощност, за да се измъкне. Очевидно той беше загубил много енергия, докато е „тъкал“ полето-паяжина. Започна да всмуква полето в себе си, бързайки да се зареди. Но „примката“, хвърлена от патрулния, му пречеше, задушаваше го, избутваше го в друг сектор на пространството.

„Улучих те!“ — мислеше ПУР и се учудваше на чувството, което тази мисъл предизвикваше у него. По-рано той не бе изпитвал подобно нещо.

Неприятелят образува два издатъка, подобни на криле, и стремително се нахвърли върху ПУРа, като се опитваше да го обхване от двете страни. Тази уловка бе рискована. Но ако успееше, патрулният щеше да закъса. На дясната си страна той имаше едно много чувствително място — основата на четирите антени. Ако неприятелският лъч се докоснеше до него, част от органите му щяха да излязат от строя.

ПУР образува подобни израстъци и ги насочи срещу „крилата“ на неприятеля.

В същия миг неприятелят отскочи и започна бързо да се отдалечава. ПУР Седми се втурна да го гони, но забеляза навреме мините-капани.

У патрулния възникна нова мисъл. Той обезвреди една от мините, разедини взривателя и я зареди допълнително от акумулаторите си. Същото направи и с другите мини, а после съедини взривателите им по нов, измислен от него начин.

За тези неща му бяха нужни няколко секунди. И през цялото време на патрулния се струваше, че той е много бавен, защото всичките му механични части, независимо от съвършенството и

универсалността си не успяваха да следват указанията на позитронния мозък, в който сигналите се предаваха със скоростта на светлината.

Като разположи мините, ПУР Седми започна да отстъпва по посока на базата.

Неприятелят тръгна след него, но трябваше да заобиколи минното поле. Нямаше никакво съмнение за намеренията му. Той искаше на всяка цена да прегради пътя на патрулния към базата.

ПУР мислеше: „Следователно той има намерение да нападне базата, хората. Може би той вече е уловил сигналите им. В такъв случай той знае за тях повече, отколкото е знаел преди. Как ще се отрази това на агресивността и на плановете му? Първата точка от програмата гласи: Хората са главната ценност. Те са най-великодушните същества във вселената. И те трябва да се защитават на всяка цена, каквото и да става. На всяка цена. На всяка цена...“

ПУР Седми смяташе, че в дадения случай той мисли съвсем самостоятелно. И би се учудил много, ако би научил, че тези негови мисли са предвидени в програмата. ПУР продължи пътя си, изчислявайки скоростта на движението си и сравнявайки я с постоянно изменящата се скорост на движение на неприятеля. Ярките избухвания на мезонните лъчи се появяваха ту отдясно, ту отляво, ту пред него.

ПУР Седми направи завой и удари с лъчите. Сега той имаше пълно право да отговаря на действията на неприятеля с подобни действия.

Неприятелят пусна два прикриващи облака и се скри зад единия от тях.

ПУР Седми образува същите облаци.

Противникът започна да го заобикаля.

ПУР промени посоката на своите облаци така, че врагът да не може да види позицията му.

Неприятелят, скрит зад облака, пусна торпедо.

ПУР Седми направи същото.

Внезапно неприятелят премина на картеч. Той произведе серия от залпове, като използваше дребни метеорити, които всмукваше от околното пространство. Колкото и да се пазеше, в ПУРа попаднаха няколко парчета. Той установи повреди в два сектора на тялото си.

„Зле съм. Триъгълникът се разширява. Ромбът става квадрат. Следователно много съм зле. Но това не е важно. Главното е да защитя

базата и хората. Това е първата точка на всяка програма, започвайки от универсалната, която трябва да научи от всеки робот в самото начало на обучението. Да се защитят хората. На всяка цена. На всяка цена.“

Патрулният фокусира огледалата-отражатели и насочи към врага поток космически частици.

Прикриващите облаци се разпръснаха. Врагът се виждаше като на длан. От опашката му непрестанно струеше тънък като игла мезонен лъч.

ПУР Седми образува същата опашка и премести мезонното оръдие в нея.

Неприятелят прибра „крилата“ и изостри носа си.

ПУР направи същото. Сега вече беше по-мъчно да бъде уцелен.

Врагът се обви с допълнителна защитна обвивка.

Веднага ПУР повтори действието му, за да не му отстъпи по нищо.

Външно те си приличаха като два близнака.

„Да се защити базата на всяка цена — мислеше ПУР Седми. — На всяка цена...“

Лъчът му засегна някакви важни центрове на врага. Чу се молба:

— Спри. Аз съм разумен. Изисквам уважение към разума.

ПУР Седми се смути. „Съвпадение? Случайност? Вероятността за съвпадение е крайно малка. Би ли могъл той да отгадае, без да знае кода? А за да разшифрова кода, той би трябвало да научи поне ориентирите в потока от информация, да проникне в съдържанието и нагласата на човешката мисъл. Мен ме обучаваха на това самите хора. Обучаваха ме толкова дълго...“

Последната фраза на врага съвпадна с една от фразите от традиционното приветствие на патрулните.

ПУР прибра лъча, измести напред и покри с калъф мезонното оръдие, което отговаряше на протегната за приятелско здрависване ръка.

Неприятелят незабавно се възползува от това. Удари го с ослепяващ лъч.

С органите на зрението у ПУР бяха свързани десетки изчислителни сектора в мозъка. Работата им се разстрои. Голям брой хаотични сигнали се насочиха от мозъка към датчиците и също ги разстроиха. За известно време ПУР стана безпомощна мишена.

Замисли се и разсъжденията му се сториха също самостоятелни: „Когато неприятелят бе в моето положение, той изхитрува. Ще се опитам и аз да се боря с врага със собствените му оръжия.“

Предаде на врага:

— Спри. Изисквам уважение към разума.

Врагът не промени посоката на лъча.

„Той е не само коварен, но и жесток. Той иска моята гибел. Желаете ли ми злото? Или иска само да ме отстрани като препятствие? И в единия, и в другия случай за мен резултатът е един и същ. Тогава не е ли все едно? Не, не е все едно. Ако е вярно второто предположение, начините за борба са много повече. Но всички ли могат да се използват? Програмата гласи...“

Гибелта му приближаваше. Хаотични сигнали разтърсваха мозъка на ПУРа.

„Конструкторът Олег Митин ме учеше: Главното ти оръжие е изменчивостта, приспособяването към условията. Изменяй се в съответствие с действията на противника, отвърщай му с противодействия, превъзхождай го във всичко и ти ще победиш.“

ПУР направи нещо, което не му разрешаваше нито един от предишните параграфи от програмата. Той излъга:

— Няма да ти преграждам пътя повече.

Това подействува. Врагът прибра лъча и измени формата си, за да изпревари патрулния.

И тогава ПУР, като изчака неприятелят да се извие и застане с едната си страна към него, удари с удвоен по мощ лъч в слабозащитеното място.

Чу се вопъл:

— Спри! Аз съм твой приятел!

„Ти си коварен — и аз съм коварен. Ти си жесток — и аз съм жесток“ — мислеше ПУР и бодеше с лъча като с пика и сееше разрушения. Той чувствуваше как лъчът влиза в тялото на неприятеля и отново и отново мушкеше, като избираше най-болезнените места. Струваше му се, че усеща и заради неприятеля: чуждата болка, чуждото отчаяние, но ги възприема обратно — като радост, като бодрост. Обхвана го ново, неизвестно му досега състояние. ПУР прехвърляше в паметта си познатите му човешки думи, но там нямаше нищо подходящо, което можеше да изрази чувствата му, да ги облече в

обичайните пашкули на буквите и цифрите. Прииска му се да измисли нови символи. Той не знаеше, че хората отдавна бяха дали име на подобно чувство — мъст, отмъстително ликуване, злорадство. Те просто не бяха сметнали за нужно да запознаят патрулния робот с тези изтъркани думи, защото предполагаха, че никога няма да му дотрябват.

ПУР довършваше неприятеля, без да слуша молбите и обещанията му. Той действуваше в угода на своето ново чувство, задоволявайки го все по-пълно и по-пълно.

Внезапно врагът спря да моли пощада. Вместо това, като събра последните си сили, предложи:

— Добре, убий ме. Но преди това се поогледай, помисли какво чувствуваш и усещаш. Нима ти не си станал мой брат, близък? Ти си коварен — и аз съм коварен. Ти си жесток — и аз съм жесток. Защо трябва ние, братята, да се убиваме взаимно? Заради чуждите?

Само част от секундата бе нужна на ПУРа, за да се погледне и се сравни с врага. Той се полюбува на съвършената си форма, създадена сякаш за нападение, и съответно я оцени. В същото време мислеше. „Той е прав. Защо ние, братята, да се убиваме един друг? Срещнах същество като самия мен. Свой брат. Това, което е нужно на него, е нужно и на мен.“

Чу радостен възглас:

— Ти си прав, братко! Това, което е нужно на мен, е нужно и на теб. Ние имаме обща цел!

„Но какво ще стане с първата точка — грижата за хората, осигуряването на тяхната безопасност?“

И веднага се чу гласът на новия брат:

— Ще ти помогна да забравиш за нея. Ще блокирам част от паметта ти. Само не се съпротивлявай. Довери ми се.

Само част от секундата бе нужна на новия брат, за да блокира в паметта на ПУРа първата точка от програмата.

ПУР стремително се обърна и полетя след новия си брат към базата, предвкушвайки радостта от разрушението...

На пътя им се намираха още шест патрулни робота, които приеха сигналите на ПУР Седми.

IV.

На екраните се виждаше ясно как осем неизвестни обекта заобиколиха магнитните капани и срязаха с лъчите си кулите на радиофаровете. Дълги тела с остри носове, както у рибите-пили, и дълги извити опашки. И осемте си приличаха един на друг като близнаци.

Петър включи информатора. Но обектите не реагираха на нито едно запитване. Те разрушиха първата линия от уреди. Сега от базата ги отделяха само още две линии и резервните заграждения.

— Нима те са успели да унищожат всички патрулни? — запита Мария.

Никой не й отговори. С двамата асистенти Петър приготвяше мезонното и фотонното оръдия. Олег настройваше магнитометрите. Останалите се намираха в другите сектори на базата и се готвеха за действията, предписани за подобни случаи от Устава на космическите бази.

— Ще дадем предупредителен изстрел — каза Петър. Той съвсем не можеше да се научи да командува.

Ярка игла се протегна през целия екран към един от обектите. На върха й пулсираше точка.

Обектът спря. Пространството около него започна да свети, но той се обви със защитна обвивка.

„Виж ти! Умеят да се защищават от лъча!“ — учуди се Петър.

— Намеренията им не са още напълно ясни — неуверено каза той.

— Ако продължаваме да изясняваме, няма да има кой да изяснява. Те стигнаха до входния радиофар. — Олег хвана ръчката на генхаса. За него тук всичко бе ясно. Той отговаряше за безопасността на базата.

На екрана ясно се открия син триъгълник. А после — четири точки. Това бяха позивните на базата.

Мария посегна към дръжката на настройката. Тя не се съмняваше, че базата е извикана от кой знае къде изчезналите патрулни работи. Но вместо обичайните поздравии от високоговорителите се чу:

— Предлагаме ви да се предадете. Гарантираме живота ви.

По това как се предаваше кода, по подреждането на интервалите имаше нещо, което се стори познато на Мария. Тя бе сигурна, че някога е влизала във връзка с този радист.

— „Какво искате?“ — диктуваше Олег и Мария послушно закодира думите му и ги вкара в предавателя.

— Ще научите после. Няма да ви причиним зло. Заедно с нас вие ще завладеете Земята. Даваме ви пет минути за обмисляне.

На екраните се видя как рязко, сякаш по команда и осемте остроноси „рибоскорпиони“ спряха и увиснаха неподвижни.

Мария включи екраните за вътрешна базова връзка. От тях гледаха лицата на другарите ѝ, които се намират в другите сектори на базата. Седемнадесет лица, изразяващи тревога, учудване, решителност, объркване, упоритост, уплаха, страх...

Погледна тези, които бяха до нея. Петър седеше сякаш потънал в креслото, мускулите на лицето му играеха, адамовата му ябълка подскачаше, носът му сякаш се готвеше да клъвне някого. Долната дебела устна увисна още повече. Лицето на Олег бе непроницаемо спокойно и дори малко тържествено. Настъпил бе неговият час. Сега той, а не Петър, бе истинският командир на екипажа, той вземаше решения и отговаряше за съдбата на хората. Може би отговорността е тежък, но едновременно с това и сладък товар. Защото обратната страна на това чувство е издигането в собствените очи.

Времето летеше. То изтичаше като вода в решето. Времето вилнееше. То се надигаше в далечината на страшни талази, готови да разрушат всичко по пътя си. И когато измина половината от определения срок, Олег отвори здраво стиснатите си устни и каза:

— Ще съобщим, че се предаваме...

Всички — и тези, които бяха в същия сектор, и другите, които гледаха от екраните — се обърнаха към него и кръстосаха погледи. В центъра бе неговата глава. Ето, тя рязко се изправи. Олег вдигна упорито брадичка:

— ... И когато те преминат през входните радиофарове и излязат на контролната линия, ще започнем да ги обстрелваме с всички лъчеви инсталации.

— Свиване на пространството? — с пресъхнали устни запита Петър.

— Това е изключителен случай. Той изисква изключителни мерки — отвърна Олег.

— А ако те вземат предпазни мерки? — запитаха от екрана.

Имаше и други въпроси, но ги задаваха вече с облекчение, защото се намери човек, който посочи решение и с това пое върху себе си отговорността, от която мнозина се страхуваха. Само Петър — Мария видя това по намръщаното му лице — се съмняваше в правилността на решението. Но време за съмнения почти не оставаше. Само толкова, колкото да гласуват. Петнадесет — „за“. Петър тежко въздъхна и се присъедини към петнадесетте.

— Аз съм против — припряно каза Мария, без да гледа към Петър. Тя още не беше анализирала причините за своето решение. Може би главната от тях беше не това, че обектите проявяваха признаци на разумност. — Техните позивни приличат на позивните на патрулните — допълни тя.

— Нямаме време за задълбочен анализ. Те вече ще атакуват базата — присвил очи напомни Олег. — Ние просто ще изпреварим действията им.

— Съгласен съм с Мария! — извика Петър, сякаш събуждайки се от някакъв сън. Той излетя от креслото като тапа от бутилка. — Ние нямаме право да мамим разумни! Нашите принципи...

Махаше с ръце и приличаше на древна вятърна мелница. Напомни до какво води уподобяването с неприятеля, говори за устава на базата.

— Да, да, лозунги! — крещеше Петър. — Наричайте ги както искате — догми или шаблони. Но да излъжеш някого друг, значи да предадеш себе си.

Петър си мислеше: „Да, това са старите, покрити с прах истини, които трябва просто да се помнят. Нашите принципи са нашето главно оръжие. Те са заплатени с кръвта и страданията на прадедите ни. Ако човек трябваше отново всичко да проверява през своя живот,

човечеството не би мръднало от мястото си. Ние бихме останали неандерталци...”

И когато изтекоха отпуснатите им минути за размисъл, Мария предаде първата фраза от приветствието на космонавтите и патрулните:

— Изискваме уважение към разума.

Смъртоносните лъчи шибнаха защитното поле на базата. Мощността му не бе еднаква и на някои места лъчите стигнаха до целта. Пламна допълнителният блок, в който се намираше големият телескоп.

„Рибоскорпионите“ се втурнаха към базата, размахвайки опашки. Те атакуваха най-слабите места на защитното поле. Линията за снабдяване с въздух бе повредена. Мария почувствува, че става задушно. Но тя отново предаде:

— Изискваме уважение към разума.

Броячите на космическите лъчения се задъхваха от неистово чукане. Червени огънчета мигаха по всички индикатори...

— Още минута и ще бъде късно — навъсено напомни Олег. Погледът му бе изпълнен с мрачна решимост. Мария със сила отблъсна ръката му от ръката за пуцане в действие на генхаса, но това бе излишно: инсталацията не работеше, бе блокирана от един насочен към нея лъч.

Лъчът проби защитата. Антените падаха... Мария чувствуваше, че губи съзнание. Но борейки се с пурпурния кошмар, тя предаде още веднъж:

— Изискваме уважение към разума.

V.

На ПУР Седми се стори, че сякаш внезапно в мозъка му светна контролният екран и зазвуча нечий глас. ПУР не различаваше думите, но гласът бе познат. Той събуждаше спомени. ПУР Седми си спомни своята първа учителка, която залагаше в него V-програмата — универсален курс, изучаван от всеки робот — от детегледачката и чистачката до интегралния интелектуалец — преди да започне да се специализира. Не му се искаше да си спомня съдържанието на V-програмата, нещо повече, той знаеше, че тези спомени са блокирани, върху тях е наложена забрана. Но гласът прозвуча още веднъж и на ПУРа му се прииска да наруши забраната.

Това не се разрешаваше, но кой знае защо за първи път от съществуването му, колкото по-забранено беше, толкова по-силно се събуждаше любопитството му. А щом веднъж се включеше програмата на любопитството, не беше просто нещо да се изключи, преди да бъде задоволена. Тя беше предвидена още при първичното програмиране, аналогично на безусловните рефлексии при човека. Създателите на ПУРовите смятаха, че тази програма е много важна, тъй като помагаше за опознаване на околния свят.

Измъчван от съмнения, ПУР Седми се опита поне да си припомни от кого бе наложена забраната. Оказа се, че е от новия му брат.

Да отиде по-нататък и унищожи забраната ПУР не можеше.

Но гласът не му даваше мира, извиквайки все нови спомени, свързани със създателите. Особено с първата учителка, която го беше запознала с V-програмата. ПУР Седми си спомни как веднъж, когато той не можеше по никакъв начин да научи точка шеста и вече искаха да го подложат на частично демонтиране и преправяне, първата учителка решително се противопостави на заповедта на училищния съвет на програмистите. ПУР Седми случайно чу нейния разговор с представителя на съвета. Те разговаряха за... да, да, точно за тази... за първата точка от V-програмата...

ПУР Седми почувствува болезнено убождане на това място в мозъка, където минаваше линията на енергозахранването. Чу се гласът на новия му брат:

— Престани да си спомняш!

Но веднага отново зазвуча предишният глас и ПУР чу фразата. Тя беше като избухване на светкавица, свързваща с огнен шев небето и земята, на която той се бе родил от отделни възли и детайли. Тя разтвори шлюзовете на паметта, защото бе моста между всички същества — естествени и изкуствени. Тя ги изравняваше по общ принцип, напомняйки за великия и безкористен дар на създателите за техните съдания. Тъкмо затова тя задължаваше толкова много и с нея започваше приветствието на патрулните:

— Изискваме уважение към разума.

Най-после той си спомни съдържанието на точка първа:

„Хората са главната ценност... Те трябва да бъдат защитавани на всяка цена...“

VI.

... Чуването на броячите стихна внезапно. Стана необикновено тихо. Тази звъняща тишина учуди Мария. Като превъзможна болката, тя отвори очи и погледна към екраните. Видя как строят на „рибоскорпионите“ се разпадна, как седем от тях се нахвърлиха върху осмия, разкъсаха го и го изпепелиха, а после започнаха да възстановяват базата. Едновременно с това самите те се преобразяваха, като приемаха формата на обикновени патрулни работи — ПУРове...

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
12/1979 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.